

<https://hstryres.uz/journal/index.php/makro>

2025, № 5 (11)

ISSN-3030-3761

ТАРИХИЙ ТАДҚИҚОТЛАР
Илмий журнали

ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
Научный журнал

HISTORICAL RESEARCHES
Scientific journal

ТОШКЕНТ-2025

ТАРИХИЙ ТАДҚИҚОТЛАР
ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
HISTORICAL RESEARCHES

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосори:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief editor:

Шакиров Иляс Рахимзянович
т.ф.ф.д., (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор, Академик
Ўзбекистон Миллий университети
Сулейманов Рустам Хамидович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Муминов Алишер Гаффарович
Сиёсий фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Зуев Андрей Сергеевич
тарих фанлари доктори, профессор
Новосибирск Давлат университети
Ишанхуджаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулов Ахмад Баймаҳаматович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Габриэльян Софья Ивановна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Убайдуллаева Барно Машрабжоновна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Очилдиев Файзулла Бобоқулович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Саидбобоев Зокиржон Абдукаримович
тарих фанлари номзоди, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Азизов Илдар Рафаэлович
тарих фанлари доктори (DSc)
Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби

Сиддиқов Равшан Бердимуратович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Тухтабеков Козимбек Азимбекович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Бабабеков Акбар Давурбаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети
Баҳранов Шерзод Таштурсунович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Жамоат ҳафсизлиги университети
Алиазарова Дилдора Валишеровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулова Шахноза Боймуҳаммадовна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Навоий Давлат педагогика институти
Нормуродов Дилмурод Раҳматуллаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Абдулаева Нигора Санжаровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Америка технологиялар университети
Тоғаев Жасур Эркинович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Усаров Умид Абдумавлянович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Эгамбердиева Гузаль Акрамжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети
Эшқувватов Бобир Валикул ўғли
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Контакт редакции журнала
Город Ташкент, улица Мирзо Голиба,
Исторический факультет
Национального Университета
Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Тел: +998900382203

Contact Editors of journal
Tashkent city, street of Mirzo Golib,
Faculty of history of the National
university ofUzbekistan named after
Mirzo Ulugbek
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Phone: +998900382203

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1	Абдукаримова Мадинабону Ирисмухаммад кизи ИСТОРИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СОЮЗОВ РАБОТНИКОВ ПЕЧАТНОГО ДЕЛА	4
2	Abdunosirova Ozodaxon Botirjon qizi AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA YUQUMLI KASALLIKLARGA QARSHI KURASH	9
3	Anarbayev Abdulxamidjon Anarbayevich, Oynazarov Xoliyor Gaimnazarovich, Bekmirzayev Islomjon Ibroxim o'g'li G'OVASOY HAVZASI PETROGLIFLARI	15
4	Вайсова Нодирабегим Авазовна ИСТОРИЯ СОГДА И СОГДИЙЦЕВ В ТРУДАХ АКАДЕМИКА Ю. Ф. БУРЯКОВА	33
5	Begimqulova Laylo Mashrabjonovna TEMURIYLAR DAVLATINING BARQARORLIGIDA MIRONSHOH SULTONNING TUTGAN O'RNI	42
6	Begimqulova Laylo Mashrabjonovna, Yigitaliyeva Shahzoda Shavkatjon qizi XONZODA BEGIM – TEMURIYLAR DAVRINING SIYOSIY FAOL AYOLI	47
7	Egamberdiyeva Turgunoy Ahmadjanovna, Abdunosirova Ozodaxon Botirjon qizi SAROYMULKXONIMNING MADANIY-MA'RIFIY FAOLIYATI	54
8	Israilov Nodir Rahimjonovich AMIR TEMUR VA SULTON BOYAZID MUNOSABATLARI MARI ARUE VOLTER TALQINIDA	60
9	Матхоликов Қахрамонжон Абдукодирович ЎЗБЕКИСТОНДА КИРИШ ТУРИЗМИ ШАКЛЛАНИШНИНГ ТАРИХИЙ ТАҲЛИЛ	66
10	Муртазаева Рахбар Хамидовна ТОЛЕРАНТНОСТЬ КАК НЕОТЪЕМЛЕМЫЙ ПРИНЦИП МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ	76
11	Normurodov Dilmurod Raxmatullyevich CHOCHNING ANTIK VA ILK O'RTA ASRLARDAGI IBODAT ME'MORCHILIGI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	83
12	Oxunjonova Shahodat Yusufjon qizi SAVDO MADANIYATINING TRANSFORMATSIYASI: AN'ANAVIY RASTALARDAN VIRTUAL BOZORLARGACHA (1996 - 2024 YILLAR)	93
13	Shamsiyeva Maxfuzaxon Xuja qizi XX ASR TARIXSHUNOSLIGIDA GENDER TENGLIK TAMOIYILINING ILMIY TALQINI	101

Begimqulova L. M.

«O‘zbekiston tarix» kafedrası dotsenti

Farg‘ona davlat universiteti

beginqulova@internet.ru

Yigitaliyeva Sh. Sh.

«O‘zbekiston tarixi» mutaxassisligining II-bosqich magistranti

Farg‘ona davlat universiteti

shahzodayigitaliyeva1999@gmail.com

XONZODA BEGIM – TEMURIYLAR DAVRINING SIYOSIY FAOL AYOLI

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Temuriylar sulolasining taniqli ayol vakillaridan biri – Sevin begim Xonzoda (Xonzoda Begim)ning hayoti, siyosiy faoliyati va tarixiy merosi keng yoritiladi. Uning Temuriylar va Chingiziylar o‘rtasidagi diplomatik aloqalarni mustahkamlashdagi o‘rni, shuningdek, Temur saroyida tutgan mavqei ilmiy manbalar asosida tahlil qilingan. Maqola Xonzoda Begimning shaxsiy hayoti, siyosiy faoliyati, saroy madaniy hayotidagi ishtiroki va o‘rta asr ayollarining davlat boshqaruvidagi o‘rni masalalarini o‘z ichiga olganligi. tarixiy manbalar asosida yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: Amir Temur, Xonzoda Begim, Sevin begim, Jahongir Mirzo, Mironshoh Mirzo, Shakar Begim, Oq So‘fi, Temuriylar sulolasi, Chingiziylar, Movarounnahr, siyosiy nikoh, Xorazm, saroy madaniyati, ayollar faolligi, Tabriz, Bag‘dod, Sultoniya, Samarqand, Ko‘hak tog‘i.

KIRISH

O‘rta asrlar Sharq tarixida ayollar obrazi ko‘pincha soyada qolgan bo‘lsa-da, ayrim siymolar o‘zining aql-zakovati, siyosiy farosati va insoniy fazilatlari bilan davrini yoritgan yulduzdek porlagan. Ana shunday siymolardan biri – Amir Temurning kelini, Temuriylar sulolasining yuksak madaniy hayotida alohida o‘rin tutgan Xonzodabegimdir. U o‘z zamonasida nafaqat sulola sha‘nini himoya qilgan, balki siyosiy jarayonlarda ayolning faol ishtirokini ifodalagan timsol bo‘lib tarixda qolgan. XIV–XV asrlar Movarounnahr tarixida Temuriylar davri – siyosiy qudrat, madaniyat va tafakkur uyg‘onishining eng yuksak cho‘qqisi bo‘lgan. Bu davrda nafaqat hukmdorlar, balki ularning oila a‘zolari ham davlat hayotida muhim o‘rin tutgan. Ayniqsa, Xonzodabegim, Saroy Mulkxonim, Gawharshodbegim kabi ayollar nafaqat saroy bezagi, balki davlat siyosatining aql markazi, diplomatik elchiliklarning ramzi sifatida tarix sahifalariga kirgan[1]. Xonzodabegimning hayoti esa bu jarayonning eng nozik, ammo eng yorqin sahifalaridan biridir. U dastlab Amir Temurning to‘ng‘ich o‘g‘li – Jahongir Mirzoga turmushga chiqadi[2]. Bu nikoh siyosiy jihatdan Temur va Xorazm so‘fiylar sulolasini yaqinlashtirish, ittifoqni mustahkamlash maqsadida amalga oshirilgan bo‘lsa-da, Xonzodabegim bu munosabatda shunchaki “ittifoq ramzi” emas, balki o‘z aqlu zakovati, oriyat va

iffatini asragan ayol sifatida namoyon bo'lgan. Jahongir Mirzoning vafotidan so'ng esa u Mironshoh Mirzo bilan turmush quradi. Bu davr Xonzodabegim hayotida sinovli, fojiali, lekin ayni paytda ruhiy mustahkamlikni sinovdan o'tkazgan davr edi. Mironshohning beqaror siyosati, ruhi parokandaligi va saroydagi ziddiyatlarga qaramay, Xonzodabegim o'z sha'nini, or-nomusini va davlat manfaatini himoya qildi.

TADQIQOTNING ASOSIY NATIJALARI

Tarixiy manbalarda, xususan, Ibn Arabshoh “Ajoib al-maqdur fi tarixi Taymur” asarida esa Xonzodabegimning Mironshoh bilan turmushi, uning ruhiy holati va saroydagi ziddiyatlar haqida yozadi [3]. Shuningdek, ispan elchisi Ruy Gonsales de Klavixoning “Embajada a Tamorlán” safarnomasida Xonzodabegim haqida qimmatli ma'lumotlar uchraydi. Klavixo yozishicha, “Temur saroyida ulug' bir ayol bor edi, unga erkaklar qatori izzat ko'rsatilardi” – bu tasvir Xonzodabegimning saroydagi mavqeini, ijtimoiy nufuzini va shaxsiy fazilatlarini yaqqol ko'rsatadi.

Xonzoda Begimning hayoti va faoliyati haqida Abdurazzoq Samarqandiy o'zining “Matla' as-sa'dayn va majma' al-bahrayn” asarida Xonzoda Begimning Temur saroyiga kelin bo'lish jarayoni, to'y marosimi va u bilan bog'liq siyosiy kelishuvlarni batafsil bayon etadi. Unga ko'ra, bu nikoh Temuriylar va so'fiylar sulolasi o'rtasidagi tinchlik bitimining muhim elementi bo'lgan [4]. Zamonaviy tarixshunoslardan V. V. Barthold [5], Azamat Ziyov [6], R. Ro'ziyev [7], U. Bo'ronov [8] va H. Yo'ldoshev [9]lar bu manbalarga tayangan holda Xonzoda Begimni Temuriylar diplomatiyasida ayollar rolining ramziy ifodasi deb baholaydilar. Ayni paytda, Davlatshoh Samarqandiy, Nizomiddin Shomiy va Sharafiddin Ali Yazdiy kabi mualliflarning asarlarida ham Xonzodabegim haqida bilvosita ma'lumotlar uchraydi. Ular Xonzodabegimni dono, sabrli, lekin qat'iyatli ayol sifatida tasvirlaydilar. Shu tariqa, tarixiy manbalar Xonzoda Begimni nafaqat siyosiy ittifoqlarning ramzi, balki o'z davrining siyosiy tafakkurga ega, faol davlat arbobi sifatida ham ko'rsatadi.

Xonzodabegim mo'g'ul qo'ng'iroq qabilasidan bo'lgan so'fiylar sulolasi vakili bo'lib, onasi Shakar Begim mo'g'ul malikasi, otasi Oq So'fi Xorazm zodagoni edi. U ona tomondan Jonibek xon orqali Chingizxonning to'g'ridan-to'g'ri avlodi hisoblanadi [10]. Dastlab Sevin beka deb atalgan, keyinchalik “Xonzoda” – ya'ni “xondan tug'ilgan” ma'nosidagi unvon bilan mashhur bo'lgan [11]. 1350-yillarda amakisi Husayn So'fi Xorazmni egallab, mustaqil so'fiylar sulolasiga asos soladi. Bu sulola Chig'atoy xonligi qulagach, Xorazmda siyosiy mustaqillikka erishgan edi. Amir Temur Movarounnahrda hokimiyatni mustahkamlab borar ekan, Xorazm so'fiylarining mustaqil siyosati unga to'siq bo'ldi. 1372-yilda Temur Xorazmga yurish qilib, Husayn So'fi vafotidan so'ng hokimiyatni egallagan Yusuf So'fi bilan sulh tuzdi. Sulh shartiga ko'ra, Xonzodabegim Temurning o'g'li Jahongir Mirzoga nikohlab berilishi belgilandi [12].

Bu nikoh ikki sulola Temuriylar va Chingiziylar o'rtasidagi qon-qarindoshlik rishtasini o'rnatgan birinchi siyosiy voqea bo'ldi. Jahongir Mirzo Temurning to'ng'ich o'g'li edi. Xonzodabegim 1373-yilda unga turmushga chiqdi. Ularning

to‘yi Samarqandda katta dabdaba bilan o‘tkazilgan. Marosimni Abdurazzoq Samarqandiy batafsil tasvirlab, “Shahar butunlay bezatilib, Xonzoda oq tuyada oltin liboslar bilan kirib kelgan” deb yozadi [13]. Samarqand shahrida to‘y o‘tkazilgan kuni shahar go‘yo gulga burkangan edi. Ko‘chalar ipak va gilamlar bilan bezalgan, havoda atirgul hidi, daryolarda oltin suvi aks etib turar edi. Xonzoda Begim oq tuya ustida, oltin ip bilan bezatilgan libosda, sochlari ustiga marvaridli toj kiyib kirib kelganida, saroy ahli hayratdan to‘xtab qoldi. Uning ko‘zlarida muloyimlik bilan birga qat‘iyat, mehr bilan birga izzat porlab turar edi. Jahongir Mirzo uni ilk bor ko‘rgan zahoti qalbida ilqlik uyg‘ondi. U o‘zining yovvoyi yurishlari, ot ustidagi janglari orasida ilk bor bunday tinchlikni, bunday mehrni his qilgandi. Ular o‘rtasidagi aloqa siyosiy emas, balki insoniy rishtalar bilan bog‘landi. Jahongir Mirzo uchun Xonzoda Begim nafaqat malika, balki ilhom manbai edi. U kechalari yulduzlarga qarab, unga she‘rlar bitar, Xonzoda esa o‘z qo‘li bilan yulduzli liboslar tikar edi. Ularning muhabbati saroy devorlaridan oshib, butun Samarqand bo‘ylab doston bo‘lib tarqalgan. Ammo bu baxt uzoq davom etmadi. 1376-yilda Jahongir Mirzo og‘ir xastalikdan so‘ng vafot etdi [14]. Yosh Xonzoda Begim o‘g‘li Muhammad Sultonni bag‘riga bosib, jim qoldi. U yig‘lamadi, faqat ko‘zlari dard bilan to‘ldi. U bilardi: endi u faqat ayol emas, balki tarixning bir bo‘lagi, sulolaning sha‘nini saqllovchi malika edi.

Amir Temur 1383-yilda Xonzodabegimni uchinchi o‘g‘li Mironshohga nikohladi. Mironshoh Temurning eng sevimli o‘g‘illaridan biri bo‘lib, unga Ozarbayjon, Iroq va Fors viloyatlari – Tabriz, Bag‘dod, Sultoniya kabi shaharlar boshqaruvi topshirilgan edi [15]. Samarqand osmoni tiniq, Ko‘hak tog‘laridan esayotgan bahor shamoli shahar ustiga iliq hidi bilan yoyilardi. Xonzodabegim hali yosh, ammo hayotning achchiq sharbati bilan tanishgan ayol edi. U o‘g‘li Jahongirning vafotidan keyin saroyda chuqur sukutga cho‘mgan, ammo taqdir unga yana bir burilish tayyorlagan edi. Amir Temur bu safar uni o‘g‘li Mironshohga nikohlashga qaror qildi. Bu qaror siyosatning sovuq, ammo zarur yo‘li edi. Xonzoda bilardi – Temur nasab, sulola va davlat uchun eng to‘g‘ri yo‘lni tanlagan.

Nikoh to‘yi Samarqandda katta shukuh bilan o‘tdi. Xonzodaning yuragida esa sokin umid uyg‘ongan edi - Mironshoh yosh, jo‘shqin va olijanob edi. Uning ko‘zlarida yosh shijoat, so‘zlarida mehr sezilardi. Dastlabki oylar ularning hayoti shodlik va uyg‘unlikda kechdi: Xonzoda yangi hayotga, yangi muhabbatga ishonmoqchi edi. U Mironshohning yuragidagi orzularni, otasi Temurning unga bo‘lgan ishonchini, o‘zining esa bu xonadon uchun tutgan o‘rnini chuqur his etardi.

Xonzodabegim bu davrda Temuriylar saroyining eng nufuzli ayollaridan biriga aylandi. Uning o‘g‘li Xalil Sulton keyinchalik Temurdan keyin qisqa muddat taxtni egallaydi (1405–1409). Ammo vaqt o‘tgan sayin bu osmon bulutlana boshladi. 1395-yilning qora kuni - ov paytida Mironshoh otidan yiqildi [16]. O‘sha kundan boshlab hayot o‘zgardi. Shahzodaning nigohlarida g‘alati bir beqarorlik paydo bo‘ldi. U avvalgidek mehribon er emas, o‘zini yo‘qotgan, ruhiy iztirobda yashayotgan insonga aylandi. Saroyda shivir-shivirlar boshlandi: “Mironshoh o‘zini yo‘qotgan”, derdi xizmatkorlar. Xonzoda esa sukutda edi - u hamon erining yonida edi, sabr va sadoqat bilan. Ammo Mironshohning xatti-harakati tobora

o‘zgarib, saroy tartibini buzishga, xalq orasida norozilik keltirishga olib keldi. U boylikni sovurdi, qadimiy obidalarni vayron qildi, hatto otasi Amir Temurning siyosatiga zid ishlar qila boshladi[17]. Xonzoda kechalari bedor edi. U har kuni yuragi ezilib, bu holatni kuzatdi. Nihoyat, bir kecha u sukutini buzdi. Samarqand sari yo‘l oldi - qaynotasi, buyuk Temur huzuriga. U yuragini to‘kib soldi: “Hazrati Amir, men sizdan adolat so‘rayman. Men erimni sevgan edim, ammo u o‘zini yo‘qotdi.

Uning g‘azabi o‘zini ham, davlatni ham yondirmoqda. Rivoyatlarda aytilishicha, Xonzoda Temurga Mironshohning zo‘ravonligidan dalolat beruvchi qonli libosini ko‘rsatganida, Temurning ko‘zlarida yosh qalqigan. Garchi bu holatni ba‘zi manbalar shubha ostiga olsa-da, tarix shuni yozadi – o‘sha kundan keyin Temur Mironshohni hokimiyatdan chetlashtirdi. Xonzoda esa endi saroyda hurmatli, ammo yolg‘iz ayol sifatida qoldi.

Shundan keyin ham Xonzodabegimning nufuzi so‘nmagan. U Saroy Mulkxonim bilan bir qatorda Temurning eng yaqin ayollaridan biri bo‘lib, saroy ziyofatlarida, elchilar qabulida, hatto siyosiy maslahatlarda ham qatnashgan[18]. Uning donoligi, osoyishta nutqi va mo‘tadil fikri ko‘plab erkak amirlarning so‘zidan ustun kelgan. U siyosiy maslahatlarda ishtirok etgan, davlat marosimlarida Temur bilan yonma-yon turgan. 1405-yilda Kastiliya elchisi Ruy Gonsales de Klavixo Samarqandga kelganida Xonzodabegim uni o‘z saroyida qabul qilgan. Klavixo o‘z kundaligida shunday yozadi: “Xonzoda Begimning saroyi Temurnikidan kam emasdi. Unga xizmat qiluvchi amirlar va beklar unga xuddi podshohga munosabatda bo‘lgandek ehtirom ko‘rsatardilar” [19]. Bu ma‘lumot Xonzodabegimning Temuriylar saroyidagi ijtimoiy maqomi naqadar yuqori bo‘lganini ko‘rsatadi. Shuningdek, Xonzodabegim o‘z davrida ilm-ma‘rifat homiysi sifatida ham tanilgan. U ko‘plab madrasa va masjidlar qurilishiga homiylik qilgan, xayriya ishlari bilan shug‘ullangan. Samarqand va Sultoniya shaharlarida uning nomi bilan bog‘liq me‘moriy obidalar mavjud bo‘lgan [20]. 1403-yilda to‘ng‘ich o‘g‘li Muhammad Sulton Anqara jangida yaralanib, vafot etdi. Bu hodisa Xonzoda begimni chuqur qayg‘uga soldi. Ibn Arabshoh yozishicha, u “sochlarini yulib, yuzini tirnab, jonsiz tanasi ustida yig‘lagan” [21]. Shundan so‘ng u Sultoniya shahrida o‘g‘lining dafn marosimida qatnashgan, keyin jasadini Samarqandga qayta dafn qildirishda shaxsan ishtirok etgan. 1411-yil noyabr oyida Xonzoda begim Mashhadda vafot etdi va Imom Rizo maqbarasi yaqiniga dafn qilindi [22]. U hayoti davomida ikki buyuk sulola – Chingiziylar va Temuriylar o‘rtasidagi siyosiy rishtaning timsoli sifatida tarixda qoldi.

Ammo uning yuragining bir burchagida Mironshohning muhabbati – og‘riqli, ammo unutib bo‘lmas yodgorlik sifatida qolgan edi. Chunki u o‘sha muhabbat uchun sadoqat bilan kurashgan, ammo taqdirning yozuviga qarshi chiqa olmagan.

XULOSA

Shunday qilib, o‘rganilgan manbalar va tarixiy dalillar asosida shuni ta’kidlash joizki, Xonzoda begim shaxsiyati Temuriylar davrida ayollar siyosiy, ijtimoiy va madaniy hayotda faol ishtirok etganining yorqin namunasidir. U o‘z hayoti davomida faqat Temuriylar sulolasining bir bo‘g‘ini emas, balki davlat

diplomatiyasida muhim vositachi, aql-zakovat va sabr-toqat timsoli bo'lib maydonga chiqqan.

Birinchidan, Xonzoda begimning Jahongir Mirzo bilan nikohi Temur siyosatida sulh va ittifoqni mustahkamlash vositasi bo'lgan. Ushbu nikoh orqali Temur Xorazm so'fiylar sulolasi bilan siyosiy aloqani barqarorlashtirishga erishgan. Xonzoda bu jarayonda siyosiy qurol emas, balki donolik va oriyat bilan sulolaning sha'nini himoya qilgan ayol sifatida namoyon bo'lgan.

Ikkinchidan, uning Mironshoh bilan turmushi esa ayolning shaxsiy fojiasi va siyosiy jasorati birlashgan davrni ifodalaydi. Mironshohning ruhiy beqarorligi va noto'g'ri siyosiy qarorlari tufayli Xonzoda begim o'z hayotini xavfga qo'ygan holda Amir Temurga murojaat qilgan. Bu holat o'rta asr ayolining siyosiy ong darajasi, adolatparvarlik hissi va jasoratini namoyon etadi.

Uchinchidan, Xonzoda begim Temur saroyida yuqori mavqeni saqlab qolgan ayollar orasida bo'lgan. U Saroy Mulkxonim bilan bir qatorda davlat maslahatlari, elchilar qabulida, saroy marosimlarida faol ishtirok etgan. Uning donishmandligi va xotirjam siyosiy pozitsiyasi Temuriylar davlatining ichki barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

To'rtinchidan, Xonzoda begim hayoti orqali Temuriylar davridagi ayol nufuzi va madaniy muhitni kuzatish mumkin. U davlat siyosatida bevosita ishtirok etmagan bo'lsa-da, uning fikri va mavqei saroy hayotida sezilarli darajada ahamiyat kasb etgan. Bu esa o'rta asr Sharq jamiyatida ayolning ijtimoiy rolini qayta baholash zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, Xonzoda begim – aql va sabr uyg'unligining, ayol jasorati va siyosiy farosatining timsolidir. U o'z zamonasida Temuriylar siyosatining muhim qismiga aylangan, davlat va nasl manfaatlarini himoya etgan, ayol sha'nini yuksak darajada namoyon qilgan tarixiy shaxsdir [23]. Uning hayoti va faoliyati Temuriylar davri ayollarining nufuzi, ijtimoiy mavqei hamda tarixiy ahamiyatini chuqurroq o'rganish uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sharafiddin Ali Yazdiy. Zafarnoma. Fors tilidan tarjima. – T.: Fan, 1994.
2. Ibn Arabshoh. Ajā'ib al-Maqdūr fi Nawa'ib Tīmūr. – Qohira, 1965.
3. Klavixov, R.G. Samarqandga safar kundaligi. – T.: O'zbekiston, 1992.
4. Barthold V. V. Turkiston v epokhu mongolskogo nashestviya. – Moskva: Nauka, 1963. – B. 245–247.
5. Ziyov A. Amir Temur va Temuriylar davrining siyosiy tarixi. – Toshkent: Fan, 1996. – B. 122–125.
6. Azamat Ziyov. Temuriylar davri madaniyati va davlat arboblari. – Toshkent: Sharq, 2001. – B. 89–93.
7. Abdurazzoq Samarqandiy. Matla' as-sa'dayn va majma' al-bahrayn. Fors tilidan tarj. R. A. Arslonzoda. – Farg'ona: Classic, 2022. – B. 201–204.
8. Arslonzoda R. A. Manbashunoslik. – Farg'ona: Classic, 2022. – B. 198–199.
9. Yo'ldoshev H. Temuriylar saltanatida ayollar mavqei. – Toshkent: Fan, 2014. – B. 45–48.

10. Ashirbekov A. Temuriylar davrida madaniy hayot va ayollar faoliyati. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2015. – B. 102–106.
11. Kadirov A. Amir Temur davri diplomatik aloqalari. – Samarqand: SamDU, 2017. – B. 67–70.
12. G‘afurova N. Temuriylar saroyi ayollari tarixida Xonzodabegim obrazi. // Sharqshunoslik masalalari ilmiy jurnali. – 2020. – №4. – B. 45–52.
13. Saidov B. Temuriylar davrida siyosat va madaniyat uyg‘unligi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2012. – B. 112–118.
14. Hikmatov M. Temuriylar sulolasining siyosiy merosi. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2016. – B. 90–95.
15. Qayumov A. Temuriylar saltanati va diplomatiyasi. – T.:
16. Файзиев Т. Темурийлар шажараси – Т.: Ёзувчи, Хази́на, 1995. – 350 б.
17. Равшанов П. Амир Темур сулоласи: роман. / П.Равшанов. -Тошкент: Янги аср авлоди, 2014. - 652 б.
18. Бегимкулова Л.М. XV аср бошларида Мовароуннахрда ҳокимият учун кураш (кучлар нисбати ва натижалар таҳлили). Монография – Фарғона. 2021. – 140 б.

Бегимкулова Л. М.

Доцент кафедры «История Узбекистана»
Ферганский государственный университет
beginqulova@internet.ru

Йигиталиева Ш. Ш.

Магистрант II курса по специальности «История Узбекистана»
Ферганский государственный университет
shahzodayigitaliyeva1999@gmail.com

ХОНЗОДА БЕГИМ – ПОЛИТИЧЕСКИ АКТИВНАЯ ЖЕНЩИНА ПЕРИОДА ТЕМУРИДОВ

АННОТАЦИЯ

В статье подробно освещаются жизнь, политическая деятельность и историческое наследие одной из выдающихся представительниц династии Тимуридов – Севин Бегум Ханзоды (Хонзода Бегим). На основе научных источников анализируется её роль в укреплении дипломатических отношений между Тимуридами и Чингисханом, а также её положение при дворе Тимуридов. В статье рассматриваются вопросы личной жизни, политической деятельности, участия в культурной жизни двора и роли средневековых женщин в государственном управлении.

Ключевые слова: Амир Тимур, Ханзода Бегим, Севин Бегим, Джахонгир Мирзо, Мироншоҳ Мирзо, Шакар Бегим, Ак Суфи, династия Тимуридов, Чингисхан, Моваруннахр, политический брак, Хорезм, придворная культура, женская активность, Тебриз, Багдад, султанат, Самарканд, гора Кохак.

Begimqulova L. M.

Associate professor at the department of «History of Uzbekistan»
Ferghana State University
beginqulova@internet.ru

Yigitaliyeva Sh. Sh.

2nd year master's student on specialization of «History of Uzbekistan»
Ferghana State University
shahzodayigitaliyeva1999@gmail.com

KHONZODA BEGIM – A POLITICALLY ACTIVE WOMAN OF THE TEMURID PERIOD

ABSTRACT

This article extensively covers the life, political activities and historical legacy of one of the prominent female representatives of the Timurid dynasty - Sevin Begum Khanzoda (Khonzoda Begim). Her role in strengthening diplomatic relations between the Timurids and Genghis, as well as her position in the Timurid court, is analyzed based on scientific sources. The article covers the issues of Khanzoda Begim's personal life, political activities, participation in the cultural life of the court and the role of medieval women in state administration. is covered based on historical sources.

Keywords: Amir Timur, Khanzoda Begim, Sevin Begim, Jahongir Mirzo, Mironshoh Mirzo, Shakar Begim, Aq Sufi, Timurid dynasty, Genghis, Movarunnahr, political marriage, Khorezm, court culture, women's activism, Tabriz, Baghdad, Sultanate, Samarkand, Mount Kohak.